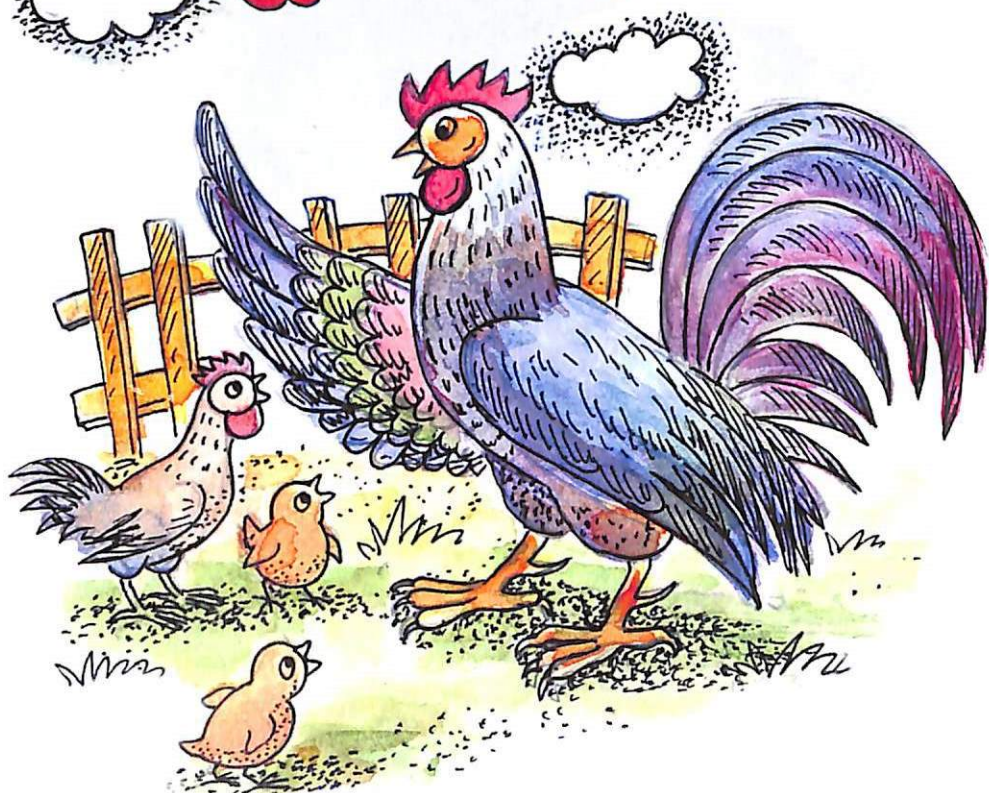
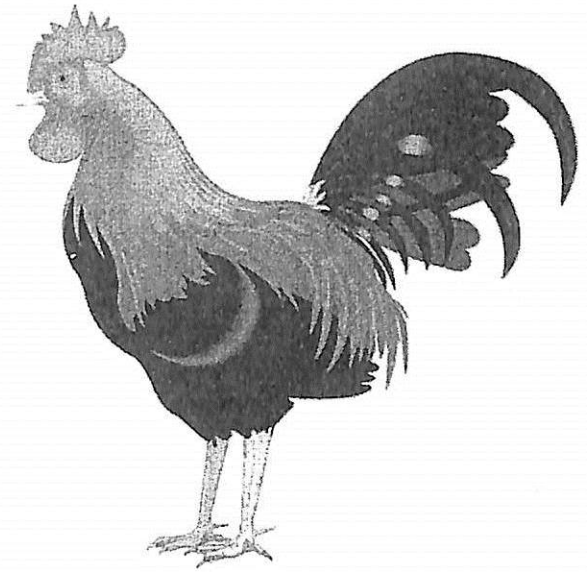

MAQTANSHAQ QORAZ

Allanazar A'BDİEV

MAQTANSHAQ QORAZ

(A'psanalar, ertekler)

NO'KIS
«QARAQALPAQSTAN»
2010-jil

Allanazar A'BDİEV. MAQTANSHAQ QORAZ: a'psanalar, ertekler.
No'kis, «Qaraqalpaqstan» 2010-jıl, 24 bet.

Qa'dirli balalar! Jazıwshı ag'an'ız A'bdiev Allanazar-dın' bul a'psanalar, ertekler toplamına en' qızıqlıları kirgizilgen.

Oqısan'ız, a'lbette, bug'an isenim hasıl qılasız ha'm ruwxıy la'zzet alasızlar.

Pikir bildirgen: Kamal PALIMBETOV
filologiya ilimlerinin' kandidati

S $\frac{4702020400}{M-357(04)}$ B-2010

ISBN-978-9943-346-15-4

© «Qaraqalpaqstan» baspası, 2010

A'PSANALAR

JEKKELİK

Bir bar eken, bir joq eken, Jer-Ananın' u'sh ulı bolıptı. Ekewi a'piwayı balalar eken-da', al kishkenesinin' denesi ayrıqsha jıtırıp turadı eken. Olar o'z-ara tatıw jasaptı. Azannan keshke shekem

birge oy-nap, waqıt-tın' qalay o'tkenin bilmey de qaladı eken.

Ku'nler-din' ku'nin-de eseye keje genje balanın' oy-na jaman pikir ke-lipti: «Men

sonday sulıw balaman. Sonda ne ushın mına u'stileri kir-g'ojalaq, tu'rleri kelispegen balalar menen oynaydı ekenmen. Oynamayman». So'ytip, ol ku'nde Jer-Anadan ag'alarının' birewin qusqa, birewin haywang'a aynaldırıp jiberiwin o'tine beripti.

Bir ku'nleri onun' tilegi qabil bolip, ajag'alarinin' birewi qusqa, birewi haywang'a aynalıp ketipti.

Jiltıraq deneli genje bala ko'p waqıt o'tpey-aq ja-lg'ızlıqtan zerige baslaptı. Tuwısqanları barda go'zzal ko'rinetug'ın bul du'nyanın' hesh bir sulıwlıg'ı onın' kewlin tınıshlandıra almaptı. Hesh qa'wip-qa'ter bolmasa da onın' ju'regi ha'wliretug'ın eken. Aqırısında bolmag'annan keyin ol tuwısqanların buring'ı qa'lpine a'kelıwdı Ullı Jer-Anadan o'tinish ete baslaptı. Biraq Jer-Ana u'ndemepti. Son'ında jekkelikten jalıqqan, qorıqqan jiltıraq deneli genje bala suwg'a taslap o'liwdı uyg'arıptı da pa'tli ag'ın suwg'a o'zin taslaptı. Jer-Ana onı qutqarıwg'a um-tilg'an eken, u'lgere almaptı. Solay etip Jer-Ananın' kishi ulı balıq bolıp ketipti.

Barlıq balıq a'wladı Jer-Ananın' sol jiltır deneli (qabırshaqlı) kishi ulınan o'rbigen eken.

ANA SU'Tİ

Erterekte Shıg'ıstın' bir patshası zıyapatta ma'y iship otırıp, qolındag'ı kesasın abaylamay tu'si-rip aladı. Ma'y da'stu'rxang'a to'gilip, kese shıl-pa'rshe bolıp sınadı. Jas patsha u'ken qısınıspag'a ushıraptı. Sebebi, bul saraydag'ı zıyapatta qon'sılas ellerdin' patshaları bar qusaydı. Endi olar: «Bul eldin' patshası bir parasatsız, jas ja'ne salaq eken»

dep aytısıp ketetug'ın boldı-aw, degen uwayıng'a berilipti. Usı waqıtta onı bul qolaysızlıqtan sol otırıspada otırğ'an bas wa'ziri:

—Zıyanı joq, ullı patshayım. Shalag'aylıq ha'mme-ge ta'n. Sebebi, biz ba'rimiz de qam su't emgen bendelerimiz, — dep patshanın' jan-sezimin terbegen g'ul-g'uladan qutqarıp qalıptı.

Sol ku'nnen baslap jas patshanı qayaqtag'ı bir oylar biylep alıptı: «Eger jas na'resteni ananın' shiyki su'tin emizbey, basqa bir haywannın' pisken su'ti menen asırasaq, bala aqıllı, sabırlı, qa'tele-speytug'ın, batır jigit bolıp o'setug'ın bolıwı kerek. Aqırı, tek qam su't emgen bendeler g'ana qa'telesip jasaytug'ın ko'rinedi» — degen isenimli pikir sana-sına ornaydı da: «Eger perzentli bolsam pisken su't penen asırayman», — dep aldına sert qoyıptı.

Aradan zuwlap aylar o'tipti. Bir ku'nleri allanın' qu'direti menen jas patshanın' ma'liykası ha'm bas wa'zirdin' hayalı tog'ız ay, tog'ız ku'n degende ekewi birden qoshqarday ullı boladı. Tap sol ku'n jas patshanın' shikarg'a shıg'atug'ın ku'ni eken. Ol bolasınlı, iri bolıp du'nyag'a kelgen o'z perzentinin' betlerinen bir-eki su'yipti. Son' aynalasındag'ı saray ka'nizekleri menen balanı ku'tiwshilerge buyırıp:

—Balanı anası emizbesin! Qolına uslatıp ju'rmen'! Men o'zim shikardan pisken su't jiberip turaman. Sonın' menen shaxzadanı awqatlandırın'lar. Buni

orinlamasan'ızlar ba'rin'izdi birimlep darg'a asaman!! — deпти de atının' basın jolg'a salıptı.

Jas patsha u'lken tawdın' jiyegine shatırın tikтіrip, an' awlaptı. Tiriley uslag'an ana kiyiklerin sawdırıp, onın' su'tin pisirtip, ku'ndegisin ku'nde xızmetkerinen jiberip turıptı.

—O, patshayım! — deydi bir ku'nleri su't tasıwshılar, —Shahzada tek ju'rek jalg'aw ushın g'ana bolmasa, a'kelgen su'tin'nen ishpey jılay beredi. Jas na'resteni ana su'tinen ayırıwg'a bolmaytug'ın qusaydı. Sonı ulın'ızdın' anası sizge jetkeriwdi buyırdı!

—Zıyanı joq, — patshanın' juwabı kelte bolıptı. —Son' u'yrenisip ketedi.

Ol tun'g'ısh balasın ju'da' jaqsı ko'rip qalg'an edi. Sonlıqtan kiyiktey sulıw bolsın dep kiyik su'tin, shaqqan, ma'rt bolsın dep taw eshkisinin' su'tin ko'birek jiberip turdı.

Bir ku'nleri ja'ne su't tasıwshı xızmetkeri patshanın' ayag'ına bas urıp, mınalardı bayanlaptı:

—Ullı, patsha iyem! Ma'liyanın' zarlı u'ninen qalag'a kiriw mu'mkin emes. Na'restesin ko'rmege-ninen ja'ne iygen emsheginin' sızlag'anına shıdamay shashların julıp jılamaqta. Bul barısınan jinli bolıp ketejaq. Ol «bir ma'rtebe balamdı bawırıma basıp, mawqımdı basıwg'a ruxsat bersin, sora», dep zı-nharlap tapsırıp edi. Ne qılayın?

—Bolmaydı! — deпти jas patsha.—Hayal degennin' aqılı kelte, shashı uzın boladı. Olar hesh na'rseni bilmeydi. Onın' arızın aytqansha Shahzadanın' awhalın ayt. Qalay o'sip atır?

—Tez-tez talıp awıra beretug'ın qusaydı!

—Qorıqpan', ele o'zin alıp ketedi, semiredi. Mı-nalardın' qoyıw su'tleri semirtpeyde qoymaydı! — dep ja'ne atına qonıptı.

Patsha ko'p ku'nlik shikardan qaytıptı. Kele sala hesh jaqqa burıl-may, sag'ing'anlıqtan balasın ko'rgenshe ası-g'ıptı. Ol esikti ashıp kirip kelgende ko'zdin' jawın alatug'ın gilem-lerdin' u'stinde eki bala oynap otır edi. Birewi-nin' tu'ri dım azg'ın, ko'zleri nursız, solg'ın, misli waqtında suw ish-pegen gu'ldey, al ekinshisinin' eki beti qıp-qızıl, uzaqtan adamdı birden o'zine tartatug'ın edi. Ol ta'rbiyashının' qasıq penen bergen bo'kpenin qalay bolsa solay asap jep otırıptı. Bul eki na'restenin' bir ku'nde tuwılg'anın bilmeytug'ın adam, aralarında bir-eki jıl parq bar shıg'ar dep oylawı so'zsiz edi.

İla'na'zik bala wa'zirdiki, al awqatlanıp otırg'an irisi menin' balam dep oylag'an patsha «selten' bermeyin, toyıp alsın», dep azıraq ku'tip otırıptı. Usı gezde ta'rbiyashı ila'na'zik balanı ko'terip, patshag'a uzatıptı.

Azg'ın, nawqas, ju'zi solg'ın qolındag'ı balanın' o'zinin' idiraldı perzenti ekenine usı waqıtta ko'zi jetken jas patsha ornınan turıp ketipti. Man'layına qos qollap urıptı. Na'resteni ana su'tinen, mehirinen, ata-ana qushag'ınan hesh waqıtta ajıratıp

bolmaytug'ınına sonda barıp tu'sinipti.

Patshanın' bul balası u'lkeygennen keyin de anqaw, qızba, jalqaw, erinshek bolıp o'sipti. Ol el tu'we, u'sh-to'rt adamdı da basqara almaytug'ın bolıptı. Al wa'zirdin' balası batır, aqıllı bala bolıp erjetipti.

MAQTANShAQ QORAZ

Buring'ı o'tken zamanda bir qoraz bolıptı. Ol kishkene sho'jeler menen jasaptı. Sho'jelerge aqıl beriwdin' ornına maqtanıwdı ka'r etipti. Tu'nlerde de o'zin-o'zi maqtap, basqalarg'a uyqı bermepti. Sonlıqtan tawıqlar og'an «Maqtanshaq qoraz» dep laqap beripti.

Bir ku'ni sol maqtanshaq qoraz:

—Men sonday qattı qıshqıraman-aw, bay-boww, usınday qa'siyetti bergen atama mın'-mın' raxmetler aytaman, — dep u'yrenshikli so'zin baslaptı, — ha'zir qayta pa'seygeni, bolmasa sizlerdey waqtımda dawısım bunnan eki ese ku'shli shıg'atug'ın edi. Ja'ne dım tap bir jag'ımlı nama shertilgendey bolıp esitiledi.

Ol birden qıshqırıp jiberedi. Dawısı bir qansha ba'lent edi. Qansha aytqan menen jıllag'an qorazdın' qıshqırığ'ı emes pe? Sonlıqtan mu'lgip baratırg'an sho'je tawıqlar shorshıp oyanıstı. Ha'tte birazları qorıqqanının otırg'an ag'ashlarınan qulap ta ketti. Maqtanshaq qoraz tawıqlardın' barlıg'ı qonaqlap bolg'annan keyin maqtanıwın ja'ne dawam etti. Biraq onın' u'yrenshikli so'zin hesh kim de aqırına deyin tın'lag'an joq: manawsırıp, uyqıg'a ketti. Ko'p so'yley, qıshqıra bergenlikten onın' tamag'ı qarlıqtı. Le-

kin, ol a'llen waqıtqa deyin erten'gi maqtanatug'ın so'zlerin oylaw menen ba'nt bolıp, uyqılag'an joq.

Erte azanda maqtanshaq qoraz joq gezde sho'jelerdin' oylasıg'ı baslandı.

—Onnan qutılıwdın' ilajın etiw kerek. Onın' ushın biz onı xojeyinnin' jekko'riwine sazawar etiwimiz lazım. A'ne sonda xojeyin, «g'ıyq» etkizedi, — dep bir sho'je qoraz qızıp so'yledi.

—Uyat bolmas pa eken, birewge go'r qazg'anımız?

—Nesi uyat. Sonda maqtana bermey ju'rsin. Bizin' tu'nde, ku'ndiz dem alıwımızg'a kesirin tiygizbesin.

—Men ilgeride joq so'zlerdi tawıp, o'zin'di ko'p mag'tay berme, bul a'detin'di qoy. Tu'nde mezgilsiz qishqırıp, bizlerdi du'rliktire berme? Onnan qala berse, senin' dawısın'dı esitip, ata jawlarımız; tu'lki, sag'al, ma'lim pıshıq kelip, jep ketse ne boladı, dep edim,

ol mag'an: «Mag'an aqıl beriwge jassan'. Maqtag'anda seni maqtap atırg'an joqpan, tınıshın'a ju'r, ya shoqıp taslayın ba?» — dep da'pindi. Sonda da ja'ne bir eskerteyin. Onda da «sizlerlik jumıs joq» dep a'detin qoymasa, ilajın tabarmız, dep sho'jeler usı aqıl'g'a toqtastı. Erten'ine bes-altawı barıp maqtanshaq qorazg'a aytıp edi, tın'lamadı.

Sonlıqtan sho'jeler onın' ko'zin qurtıwdın' jolın oylastırdı.

Bir ku'nleri bes-altı sho'je barıp, maqtanshaqqa:

—Sen xojeyinnin' kapusta atızına tu'sip, kapustasın jep qoya alasan' ba? Ha'y, yag'-aw, qorqasan', — dep g'ıjaq berip so'yledi.

—Nege qorqaman. Kapustası tu'we barlıq eginlerin jegenimde de meni soymaydı: sıylaydı. —So'ytti de maqtanshaq qoraz pa'tlenip kapusta atızg'a tu'sip ketti. Ha'r kapustanı bir shoqıp, birotala barlıg'ın bu'ldirip tasladı. Onı ko'rgen xojeyinnin' hayalı qattı ashıwlandı. Soydırıp taslasamba eken, dep te oylandı. Biraq sıqmar bolg'anlıqtan ko'zi qıymadı.

—Ba'le ko'rineme mınag'an, — dep so'ylenip ju'rip, jerden kesek alıp qorazg'a qaray ılaqtırıp jiberdi. Tap kesek te da'l qorazdın' basına saq ete qaldı. Onın' ko'pke sheyin bası zen'ip, miyi awılıp, jatıp qaldı. Ko'zine topıraqtın' qıyqımları da tu'sken eken, jasawrap ketti. Azmaz o'zine kelgennen son' basın salbıratıp, sho'jelerdin' janına keldi.

—Kesektin' kiyatırğ'anın ko'rdim ha'm shaqqanlıq penen qaymıg'ıp qaldım. Tek azmaz qag'ıp ketti. Mende shaqqanlıq qa'siyettin' bar bolg'anı qanday jaqsı boldı, bolmasa sol jerde muqqabar edim. Eger sizlerdin' birewin'iz menin' ornımda bolg'anda barma, qashshan o du'nyag'a atlanıp edin'iz g'oy. Og'an so'z joq: sebebi sizler an'qawsızlar, — dep zorg'a so'yledi de ketekke qaray jol aldı. Sebebi bası aynalıp, mazası a'bden qashıp tur edi. «Awış bolıp ketpesem bolar edi, on'bag'an kesek qattı tiydi», dep so'ylendi ishinen ketip baratırıp ol.

Maqtanshaq qoraz to'rt ku'nnen son' burıng'ı qa'ddin aldı. U'yrenge a'det qalama, ta'wir bolıwdan u'yrenshikli a'detine bastı. Sonlıqtan sho'jeler ja'ne onnan qutılıwdın' ilajın oylastırdı.

—Sizdi shaqqan emes, balpan'lap zorg'a ju'redi deydi g'oy, — dedi bir sho'je tawıq maqtanshaq qorazg'a.

—Kim aytıp ju'r onı? Menin' shaqqanlıg'ıma samal da jete almaydı.

—Yaqshı, siz shaqqan bolsan'ız sınap ko'reyik.

—Sınan', sınan', men tayarman.

—Ga'p bilay, — dep basladı sho'jeler, — ha'zir xojeyinnin' da'nxanası ashıq turıptı. Sen kirip jey baslaysan'. Al bizler senin' kirgenin'di xojeyinnin' hayalına xabarlaymız. Ol da'n xananın' awzına kelgenshe qashpaysan'. Kelip bolg'annan keyin

qashıwg'a ha'reket etesen'. Eger sonnan qutıla alsan'ız, sizin' zor shaqqan ekenin'iz. «Shaqqan qoraz» dep ataymız.

«Eger uslanbay shıg'a alsam, abırayım ko'teriler edi. Maqtanıwg'a da sebep bolar edi», dep oylanıp, qoraz da'nxanag'a jol aldı. Sho'jeler baqlap turıptı. Bir sho'je xojeyinnin' hayalına xabar berip te u'lgerdi. Bul rette xojeyinnin' hayalı qattı ashıwg'a mindi.

—O'limine asıg'ıp ju'r me? O'zi biymezgil shaqıradı. Sira' bunun' gellesin almasam bolmas, — degen niyet penen kele sala da'nxananın' awzın bekkem etip basıp tasladı. So'ytti de shıbıq penen da'nxananın' ishinde quwıp ju'rip qorazdı sabay basladı. So'ytip ju'rgende shıbıqtın' bir ushı hayaldın' betin tırnap ketti. Qan ketti, sawlap. Sonda da hayaldın' sıqmarlıg'ı tutıp, soya almadı. «Qonaq kelse bolar» dedi de qoydı. Biraq ta'mbisin beriw ushın maqtanshaq qorazdı dalag'a baylap, ko'pke shekem da'n ya suw bermedi. Maqtanshaq abıray alaman dep ju'rip a'dewir mashqalag'a qaldı. Biraq sonda da o'zin maqtawdın' ja'ne bir jolın oylap taptı.

—Men xojeyinnin' hayalınan keshegidegi o'shimdi alıw ushın qashıp ketpedim. So'ytip da'nxananın' ishinde ushıp ju'rip, onı bir neshe ret tırnadım, shoqıdım. İnanbasan'lar, betine qaran': qanap ju'ripti. Al onın' shıbıg'ı hesh te

mag'an tiymedi...

Baylawdan bosang'annan keyin maqtanshaq sho'jelerdi jıynap alıp:

—Xojeyinnin' balasın jılatıp bereyin be? — dedi.

—O'zin' bil, — depti ha'mme.

Maqtanshaq qoraz ayag'ın eplep basıp uyıqlap atırğ'an na'restenin' bas ushına barıp, bar ku'shin salıp qışqırıp jiberdi. Bala «shar-r» ete qaldı. Xojeyin shay iship otırğ'an ıssı keşasin qolınan tu'sirip aldı. Kesa shaynekke tiyip, pashaq-pashaq boldı. İshin-degi shayı ayag'ına quyıldı.

—Pıshaq a'kel, qatın, mina atan'a na'letti bawızlap taslayın, — dep ashıwlı xojeyin ornınan ushıp turdı.

—Soysan' soy.Menin' de taqatım qalmadı, — dedi hayalı. —Biraq go'shinin' barlıg'ın qalay jep tawısamız. Qonaq shaqırğ'anda bolar edi. Onnan keyin shaqırğ'an qonag'ımızdın' u'yine bizler de baramız g'oy.Solay emes pe, xojeyin.

—Maqul, — dedi xojeyin.So'ytıp qonaq shaqırıw ushın kiyine basladı.

«MIYNETSİZ RA'HA'T JOQ»

Buring'ı o'tken zamanda bir diyqan jasaptı. Onın' bir balası, alaqanday jeri ha'm bir o'gizi bolıptı. Diyqan biyshara sonın'day miynetkesh

adam eken, jerine o'zleri ushın kerekli eginlerdi egip, gu'l jaynatıp qoyadı eken. Jaz ku'nleri asqabaq, palawqabaq, qawın-g'arbızlarınin' sarg'ısh gu'lleri atızına o'zinshe bir sulıwlıq bag'ıshlap, al gu'njileri a'tir suwday jag'ımlı iyis taratıp, atız janınan o'tken adamlarg'a zor la'zzet bag'ıshlap, ha'wesin keltiredi eken. Usının' ba'ri diyqannın' erte ba'ha'rden baslap qara gu'zge shekem man'layınan monshaq-monshaq ashshı terlerin to'gip islegen hadal miynetlerinin' arqasında do'repti. Onın' sıyqırılı qollarınan topıraqqa tu'sken bir de tuqım ko'germey qalmaptı.

Jalg'ız bala bolg'anlıqtan diyqan qıynalıp qaladı dep balasın hesh jumsamaptı. Sonlıqtan, ol qosjaqpas, jatıpisher, hayar bolıp o'sipti. U'lkeyse de a'kesinin' tapqanın jep biyg'am oyın menen waqtın o'tkere beripti.

Waqt o'tiwi menen diyqan qartayıptı. Ku'nlerdin' ku'ninde bul du'nyadan jeytug'ın taqanı tawsılıp, ko'z de jumıptı. A'kesinin' o'lgene de balasının' bası aylanbaptı. «Tamag'ım toysa qurban ayt» dep ma'sirip ju're beripti. Sonlıqtan awıllasları: «Paqır, qolı gu'l, jaqsı adam edi» dep qa'sterlep jerlepti.

Balanın' jeri menen de isi bolmaptı. Awıllaslarınin': «Jerin' taptan shıg'ıp ketpesten burın tuqım taslap qal», dep aytıwının' zorı menen tuqım

shashqan bolıptı. Biraq keseklerge tu'sken da'nler ko'germey shirip ketipti, topıraqtın' u'stinde qalg'anların shımshıq, kepterler terip jep qoyıptı. Bala egin ko'gerip shıqpag'annan son': «Jer arıqlag'an g'oy, qansha jıldan berli egilip kiyatır. Alatug'ın adam bolsa, sataman», dep ja'riyalaptı. Sebebi, a'kesinen qalg'an anaw-mınaw qulqınnan o'tetug'ın na'rselerdin' barlıg'ı da tawsılg'an eken. So'ytıp jerin de o'tkenine satıp, onın' ten'gesi menen de bir neshshe ay ku'n ko'ripti. Aqırısında tamaqtan o'tetug'ınday na'rse bolmag'anlıqtan jalg'ız o'gizin de soyıp jep qoyıptı. Qullası, so'zdin' keltesi, keyninde bala tuwılg'an awılında qara basının' ku'nin ko're almay dorbasın moynına asıp tentirep ketipti.

Bala diywanashılıq etip ju're bersin, endi biz jerdi satıp alg'an adamg'a keleyik.

Bul adam da balanın' marhum a'kesi sıyaqlı natıy miynetkesh, tek jer taba almay o'zinin' bay diyqansılıq ta'jiriybesin baydın' jerine jumsap qor bolıp ju'rgen birew eken. Endi jerli bolg'annan son' ala ba'ha'rden baslap ku'ni-tu'ni bir tınbay miynet islepti. Miynet tu'bi — ra'ha't, degendey ko'p ter to'giwdin' arqasında barlıq taslag'an daqıl tuqımları o'rre ko'gerip shıg'ıptı.

Biyday, sulı, salı, arpalar «Men pistim, orıp al», degendey sap-sarı tolıq masaqların ko'tere almay

samal menen ırg'alısıp turg'an ma'ha'l — gu'z-a'm kelipti. Ten'keyisken gu'rbek, jiyde japıraq, torna-batlardın' muring'a jag'ımlı iyisi pu'tkil a'tirapqa taraptı. Pomidor, geshir-piyazlarınan jarlı-jaqıbaylar kereginshe alıptı. Atızınan kim kelip alsa da urıspaytug'ın sonday bir ken'peyil, saqıy eken. Tek «bu'ldirmey, pa'leklerin basqılamay alın'» deydi eken.

Ku'nlerdin' ku'ninde onın' atızına a'bden azıptozıp boldırg'an bir bala kelipti. Ol biypul qawın deregin esitip, atızg'a kele sala iyesine de xabarlaspay, onın' menen turmay ma'sh, lo-biya, gu'njilerdi, qawın pa'leklerin basqılap pisken qawın izley baslaptı. Sonsha miynetin ayaq astına basqan bul balanın' ko'rgensizligine shıdamag'an diyqan da'rhal barıp: «Atızdan shıql!» dep kiyligipti.

Son': «A'ste aralap alg'anda bolmaspa edi?» dep baqırıptı. Bala keshirim soraw ornına: «Sen nege mag'an baqırasan'? Basqılasam o'zinnin' jerim» dep, qarsı doh urıptı. Sonda g'ana bul biyshara halg'a kelgen balanın' o'zinin' jer satıp alg'an balası ekenin bilip og'an: «Miyne etiw jaqpay o'zin' satıp, bu'ginliginde biziki degenin' ne? Usı da jo'n be eken, balam? Aqlıg'a en, endi kishi emessen'. Keregin'di u'zip al, biraq wayranlama, pa'leklerin zayalama», dep diyqan og'an ko'p na'siyatlar be-ripti. Bala usınnan son' o'zinikinin' jo'nsız ekenligin tu'sinip keshirim soraptı ha'm keyin: «Qalay etip arıqlag'an jerden mol zu'ra'a't jetistirdin'iz, ata», dep tan' qalıp soraptı. «Ha'y, balam-a'y. Miyne etsen', arıq jerden de ko'p o'nim alıwg'a bola be-redi. Onın' ushın tınbawın', erinbewin' kerek. Men jerdin' arıqlıg'ın bilip, to'gin to'ktim, suwg'ardım, awdardım, keseklerin birimlep ezdim... Qullası, tınım degendi bilgenim joq. Balam yadın'da saqla: «Miyne etsen' emersen'», «Miynetsiz ra'ha't joq».

Usınnan keyin bala da endigiden bılay miynet etiwge bel baylaptı. Na'tiyjede «tamag'ı toq, ko'ylegi ko'k» degendey qurg'ın o'mir keshirgen eken.

NA'PSIQAW JILAN

U'ydin' janındag'ı japta shomılıp atırsa, To-libaydın':

—Aytbay, O'teniyaz, Polat, tez beri kelin'. Bizin' otinnin' astında qızıq jılan, — degen dawısın esite sala suwdan ata shıg'a juwırıp jetip bardıq. Onın' jiynawlı jin'g'ılının' astında tawıg'ının' uyası bar edi. Sol uyag'a tuwatug'ın po'pekli qızıl tawıg'ı qurıq bolg'anda Tolıbaydın' apası sol jerge jatqarg'an edi. Barsaq, po'pek-li qızıl tawıq ashıwlı: pa'rle-rin u'rpeytıp g'urqıldap ju'r: al uyanın' she-tinde ishi buwıl-dırıq-buwıldırıq bir u'lken qara jılan jılıslawg'a shaması kelmey jatırıptı.

—Tiri jılan g'oy. Nege qash-paydı? — dedi an'go'deklewimiz Aytbay.

—Qalay qashsın, ko'rip turg'an joqsapn' ba, na'psiqawlanıp, qızıl tawıqtın' astındag'ı ma'-

yeklerdin' birazın jutıp qoyg'an g'oy, — Tolıbay «haqqın'nan» degendey jılang'a jaman ko'zi menen qarap qoydı.

—Ha'y, balalar, — dedi ishimizdegi saqlawı Polat, — bılaylaw turayıq, bolmasa uwın shashıp jiberiwi mu'mkin.

—Durıs-a'y, balalar, uwın shashsa sespey o'lesen'.

Bizler biraz keyin serpildik. Usı waqıtta qaydan kelgeni belgisiz, Tolıbaydın' man'layı aq qara pıshıg'ı juwırıp otınnın' arasına kirip ketti de, jan'ag'ı jılandı basınan tislep su'yrep, bılaylawdag'ı ju'weriliktin' arasına sin'ip ketti.

SHIMSHIQ PENEN JILAN

Bizin' awıldın' qublasındag'ı o'rkesh-o'rkesh qumlardın' arasında kishkene-kishkene bir-biri menen tutasqan ko'ller bar. Olardın' atları «Shimboltay», «Bajbanoy» ha'm «Quwraylı» degen.

Bir dem alıs ku'ni bizler balalar menen qarmaq ha'm baspay-sheleklerimizdi alıp balıq uslawg'a shıqtıq.

Ayaqtı ku'ydiretug'ın qumda ha'r putanın' ko'len'kesine bir ha'kkelep ketip baratırımız.

Bir gezde «shıyq-shıyq» etken o'lpen' dawıs esitildi.

—Shımshıqtı jılan shag'ıp atır, — dedi birden-aq Tolıbay, — ju'rin' qutqarıp jiberemiz, — so'ytti de ol bizlerdi baslap shıyqıldı shıqqan u'ken seksewil ta'repke juwırdı. Barsaq bir shımshıqtı orap alg'an sho'l jılanı bizlerden setemlenip, moynın burıp qarap tur eken. Shaması shımshıq mına laplag'an ıssıda halıqlap qonaqlap otırg'anda abaysızda jılan jılıslap kelip, atlıg'ıp uslap alg'an bolsa kerek.

—Urın'! — dedi O'teniyaz urıwg'a jerden qolaylı zat izlep atırıp.

—Q a r m a q sap penen uramız, — dedim de birden urıp qaldım. Lekin seksewildin' putaqları ke-

sent etip, tiymey qaldı. Jılan shımshıqtı jazdırıp, seksewiller shog'ırının' arasına kirip, ko'zden g'ayıp

boldı. Shımshıq alarg'an ko'zlerin bizlerge tigip, ha'lsiz shu'ykildemekte. Ushqısı kelip, a'ri-beri talpınıp edi, ha'lsirep qalsa kerek, birden usha almadı.

Bizler seksewildin' arasınan shıg'arıp, ko'len'kege qoyıp, onın' ushıwın ku'tip biraz otırdıq. Bir qan-shadan keyin g'ana shımshıq huwışına kelip a'ste ju'rip, son' ko'terilip ushıp, anaday jerdegi putalardıñ' usha basına qondı.

Bizler bir shımshıqtı jawızdın' tırnag'ınan qutqarg'anımızg'a ma'z bolıp, ko'lge qaray ju'riwimizdi dawam ettik.

MAZMUNI

A'PSANALAR

Jekkelik.....3

Ana su'ti.....4

ERTEKLER

Maqtanshaq qoraz.....9

«Miynetsiz ra'ha't joq».....14

Na'psiqaw jılan.....19

Shımshıq penen jılan.....20

ALLANAZAR A'BDIEV

MAQTANSHAQ QORAZ

Qaraqalpaq tilinde
«Qaraqalpaqstan» baspası
No'kis-2010

Redaktor: Allamurat Esemuratov
Xudojnik: Sag'ındıq Embergenov
Erkin Xojamuratov

Korrektor: Aysanem Fayzullaeva

İB №5351

Original maketten basıwg'a ruxsat etilgen waqtı: 06.10.2010-j. Qag'az
formatı 60x84 $\frac{1}{16}$. Kegl 14. Ko'lemi 1,5 baspa tabaq. Ofset baspa. Nusqası
1000. Buyırtpa K-10. Bahası sha'rtname tiykarında.

«Qaraqalpaqstan» baspası, 230100,
No'kis qalası, Qaraqalpaqstan ko'shesi, №9

«Farma Print Nukus» JShJ
No'kis qalası. A. Dosnazarov, 18-jay

